

– негайно повідомляти медичну або ветеринарну установу про випадки заподіяння домашньою твариною ушкоджень здоров'ю людині або іншим тваринам;

– негайно доставляти домашню тварину, яка вчинила дії, передбачені абзацом сьомим цієї статті, у ветеринарну установу для огляду;

– запобігати неконтрольованому розмноженню домашніх тварин [1].

Законодавство про захист тварин має бланкетний характер норм, що встановлюють відповідальність за його порушення. Так, в Україні діють Правила утримання домашніх собак і котів у м. Києві.

Адміністративна відповідальність за жорстоке поводження з тваринами – це примусове, з додержанням встановленої процедури, реагування держави на адміністративне правопорушення, яке полягає у жорстокому поводженні з тваринами, їх мордуванні або вчиненні інших дій, що призвели до їх мучення, каліцтва чи загибелі, та застосування правомочним суб'єктом передбачених законодавством за вчинення адміністративного проступку заходів впливу до правопорушника.

1. Про захист тварин від жорстокого поводження: Закон України від від 21.02.2006 № 3447-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2006. № 27. Ст.230.

2. Науково-практичний коментар до Кримінального кодексу України: За станом законодавства і постанов Пленуму Верховного Суду України на 1 грудня 2001 р. За ред. С.С. Яценка. К., 2002. 1104 с.

3. Бондаренко Н. С. Адміністративна відповідальність за жорстоке поводження з тваринами: проблеми нормативно-правового регулювання. *Вісник Запорізького національного університету: Збірник наукових праць*. Юридичні науки. 2012. №1. Ч. II. С. 115–120.

Тамара Ярошевська

доктор юридичних наук, доцент
(Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ)

ВЕРХОВЕНСТВО ПРАВА ЯК ОСНОВНИЙ ПРИНЦИП У ПРАВОВІЙ СИСТЕМІ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

Сучасна юридична наука визнає принцип верховенства права як один з найважливіших принципів функціонування міжнародних і національних правових систем. Обраний Україною шлях інтеграції в Європейський Союз потребує максимального наближення національного законодавства до права країн-членів ЄС. Інтеграційні прагнення нашої держави мають на меті не лише набуття повноправного членства в ЄС, але й реальне прийняття європейських демократичних цінностей та насамперед трансформацію України у правову та демократичну державу. Це можливе тільки на основі

перебудови національної правової системи відповідно до європейських норм за умови дотримання загальновизнаного фундаментального принципу – верховенства права.

Реалізація визначеного Законом України «Про Загальнодержавну програму адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу» [1] курсу на європейську інтеграцію, активна участь України у роботі міжнародних міжурядових організацій регіонального характеру тісно пов'язані з імплементацією європейських правових норм до вітчизняного законодавства. У ході реформування правової системи України відповідно до європейських норм іноді запозичуються навіть цілі інститути, раніше не відомі українській системі державотворення. Водночас усі запозичення такого роду розпочинаються з імплементації демократичних норм, які на принциповому рівні окреслюють основні риси та особливу природу європейського типу держави та права, нарешті, цінності людської цивілізації отримують втілення у демократичному правлінні, пануванні принципу верховенства права, повазі до прав людини.

Так, Україна може застосовувати ті норми, які вважає найефективнішими для удосконалення та розвитку власної правової системи, досягнення нею відповідного рівня розвитку. Проте наш вибір має ґрунтуватися на досвіді тих європейських держав, які здійснили правові реформи та стали членами Європейської Спільноти, забезпечивши громадянам вищий рівень життя. У цьому зв'язку актуальності набувають дослідження значення та місця принципу верховенства права у правовій системі Європейського Союзу [2, с. 247].

Вже в преамбулі Договору про Європейський Союз [3] йде ця про такі універсальні цінності як: невідчужні та недоторкані права людини, демократія, свобода, рівність та верховенство права. У ст. 2 зазначеного Договору зазначається, що такі цінності є спільними для країн-членів ЄС і суспільства, де плюралізм, толерантність, недискримінація, справедливість, солідарність і рівність жінок та чоловіків превалює.

У Договорі про Європейський Союз принцип верховенства права встановлений також у загальних положеннях щодо зовнішніх дій Спільноти, зазначаючи, що дії Європейського Союзу повинні керуватися принципами, які надихнули на його створення, розширення та розвиток, а також які він прагне просувати у ширшому світі, а саме: принципи верховенства права, демократії, універсальності та неподільності прав людини й фундаментальних свобод, поваги до людської гідності, солідарності та рівності, поваги до засад Статуту ООН та міжнародного права. Отже, не випадково, що принцип верховенства права розглядають як основний принцип у правовій системі Європейського Союзу [4, с. 88].

Незалежне правосуддя є ключовим фактором в системі верховенства права правової держави, виходячи з того, що, по-перше, верховенство права можливе лише в умовах ефективного правопорядку, де першим критерієм

такої ефективності є система правосуддя в широкому розумінні від ефективного розслідування до виконання судових рішень. В цьому сенсі верховенство права є передовсім станом реалізованості правових принципів та норм, бо ці принципи можуть проявити свій пріоритет лише за умови їх реалізації. По-друге, верховенство права незалежно від концептуальних підходів, втілюється найбільш концентровано в інституційному захисті людської свободи та гідності.

Договір про Європейський Союз та Договір про функціонування Європейського Союзу [5] часто містять загальні категорії, залишаючи можливість заповнення змісту цих категорій Суду справедливості Європейського Союзу (далі – Суд ЄС). Суд ЄС на підставі статті 267 Договору про функціонування Європейського Союзу шляхом видання преюдиційних рішень має досить великі можливості тлумачення та роз'яснення таких понять. Ця норма передбачає процедуру преюдиційних питань, відповідно до якої Суд ЄС надає відповіді на правові питання судів держав-членів ЄС. Такі питання стосуються тлумачення права або чинності норм права Європейського Союзу. Тож в межах цієї інтерпретаційної свободи Суд ЄС формує загальні принципи права Європейського Союзу. Як вказує сам Суд ЄС, згідно з принципом верховенства права, положення договорів та безпосередньо застосовувані акти, видані органами Європейського Союзу, з моменту набрання чинності не лише призводять до неможливості застосування національного права держав-членів ЄС, яке їм суперечить, але й спричиняють так, що набрання чинності новою нормою національного права неможливе в частині, яка б суперечила нормам права ЄС. Тобто, Суд ЄС встановив, що невідповідність національного права нормам Спільноти повинна не тільки призводити до автоматичного незастосування права країн-членів ЄС, але й запобігати прийняттю нових національних законів, які б були невідповідні нормам наднаціонального права. Такі висновки призвели до підвищення ефективності всієї правової системи ЄС та допомогли виконанню країнами-членами ЄС своїх зобов'язань у межах Спільноти. Також принципи права ЄС виконують важливі завдання в організації та функціонуванні Європейського Союзу. Перш за все, вони слугують засобом заповнення прогалін у правовій системі Європейського Союзу.

Принцип верховенства права Європейського Союзу стосується в однаковій мірі як норм первинного, так і норм вторинного (похідного) права Європейського Союзу. В основу цього принципу закладено ряд ідей, зокрема, право Європейського Союзу безпосередньо застосовується кожною країною-членом ЄС, поширюється на всіх суб'єктів права, і, навіть якщо норма права Європейського Союзу не імплементована до національного права країн-членів ЄС, вона все ж застосовується на території всієї Спільноти й кожної країни-члена ЄС. Таким чином, у розумінні європейської правової системи принцип верховенства права ЄС стосується усіх національних норм права, незалежно від їх місця в ієрархії джерел права. З точки зору застосування

принципу верховенства права ЄС немає значення, коли норми національного права набрали чинності, до чи після набрання чинності Договору про створення та функціонування Європейського Союзу. Принципи, що покладені в основу формування правової системи Європейського Союзу, повністю відповідають потребам функціонування інтеграційного правопорядку, забезпечуючи його ідейне спрямування, в основі якого перебуває людина як найвища соціальна цінність, її суспільний розвиток, основоположні права та свободи [6, с. 41].

Отже, принцип верховенства права є основою для сталого розвитку суспільства та охоплює практично всі аспекти життя громадян України: від розв'язання конфліктів, безпеки особистості та права власності – до ефективної боротьби з корупцією. Адже верховенство права – це фундаментальний принцип, який передбачає рівність усіх і кожного перед законом та неминучість покарання за його порушення.

Ключовими пріоритетами Уряду України в межах його компетенції є створення умов для боротьби зі зловживаннями та хабарництвом на всіх рівнях та обов'язкової відповідальності за ці правопорушення. Так, для досягнення верховенства права, першочерговими завданнями Уряду України є: забезпечення правового захисту населення шляхом впровадження обов'язковості виконання судових рішень; захисту права власності, що надасть убезпечення громадян та бізнесу від проявів обману, рейдерства, покращення інвестиційного клімату в країні та збільшення привабливості нашої держави для інвесторів завдяки їх впевненості у непорушності прав на відповідні активи; забезпечення належного виконання антикорупційного законодавства та створення умов для функціонування прозорої системи інституцій, що борються з корупцією.

Виконання цих завдань сприятиме розвитку українського суспільства, підвищить рівень суспільної довіри та надасть впевненості кожному громадянину у власній захищеності, сформує засади для подальшого розвитку України та збільшення добробуту її населення.

---

1. Про Загальнодержавну програму адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу: Закон України від 18 березня 2004 року №1629-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1629-15/stru#Stru> (дата звернення: 10.02.2023).

2. Куровська І.В. Принцип верховенства права в правовій системі ЄС та міжнародному праві. *Науковий вісник публічного та приватного права*. Вип. 3, Т. 2, 2019. С. 246–252.

3. Договір про Європейський Союз від 7 лютого 1992 р. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_029ю (дата звернення: 10.02.2023).

4. Ярошевська Т.В. Становлення та розвиток прав людини в Україні і в окремих іноземних країнах. *Право України*. 2010. № 11. С. 84–89.

5. Договір про функціонування Європейського Союзу. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_b06 (дата звернення: 10.02.2023).

6. Юхимюк О., Дмитрук С. Формування принципу верховенства права Європейського Союзу. *Історико-правовий часопис*. 2018. №2 (12). С. 39–43.